

Το κάψιμο της καλαμιάς Συλλογική ενημέρωση, περιβαλλοντική δράση και «πράσινα» οικονομικά οφέλη

Γράφει: Στέφανος Δόδουρας*
Εμπρός, Εφημερίδα Νομού Λέσβου, 15/10/2009

Η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά κάθε τόπου, οι τωρινές ανησυχίες και προσδοκίες, αλλά και τα βαθύτερα ενδιαφέροντα των τοπικών κοινωνιών, δημιουργούν το πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύσσεται η κοινωνική οικονομία. Σε ό,τι αφορά στις αγροτικές περιοχές της χώρας, η υποστήριξη του πρωτογενούς τομέα, η δημιουργία υποδομών, η σωστή ενημέρωση και η στήριξη των τοπικών πρωτοβουλιών είναι αυτονόητα συστατικά της αειφόρου ανάπτυξης, που αξίζει να υποστηριχθούν, για τη διαφύλαξη της μοναδικής αυτής κληρονομιάς του τόπου μας, που αποτελεί και το κύριο συγκριτικό του πλεονέκτημα.

Οι αγροτικές και νησιωτικές περιοχές της Ελλάδας δεν αποτελούν πρόβλημα για την περαιτέρω ανάπτυξη της χώρας, αντιθέτως είναι ένα τεράστιο κεφάλαιο και ένα εφελκυστικό ανάπτυξης. Η Λήμνος συνδυάζει ορισμένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των αγροτικών και νησιωτικών περιοχών της χώρας. Η σημαντική πολιτιστική κληρονομιά, η πλούσια βιοποικιλότητα, καθώς και οι περιοχές Natura 2000, αποτελούν μερικά από τα ιδιαίτερα γνωρίσματα του νησιού. Επιπλέον, τα χαρακτηριστικά του αγροτικού τοπίου της Λήμνου και οι δυνατότητες ανάπτυξης που αυτά προσφέρουν, κάνουν επιτακτική την ανάγκη προσδιορισμού μιας στρατηγικής για τη λελογισμένη και καλύτερη αξιοποίηση των χαρακτηριστικών αυτών, με στόχο την αντιμετώπιση των προκλήσεων στο χώρο της αγροτικής οικονομίας προς όφελος των ίδιων των αγροτών, αλλά και της κοινωνίας γενικότερα.

Στο πλαίσιο μιας τέτοιας στρατηγικής θα πρέπει να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά και από την ίδια την κοινωνία, οι κίνδυνοι που συνεχίζουν να απειλούν τους φυσικούς πόρους των αγροτικών περιοχών. Τέτοιοι κίνδυνοι αποτελούν: το κάψιμο της καλαμιάς, η αλόγιστη χρήση φυτοφαρμάκων, η υπερβόσκηση, η υπεράντληση υδάτων και η έλλειψη οριοθέτησης των χρήσεων γης. Μπορεί να υπάρχουν συγκεκριμένοι νόμοι και κανονισμοί που υποδεικνύουν έμμεσα άλλους τρόπους διαχείρισης της γης, αυτοί όμως από μόνοι τους δεν είναι αρκετοί. Χρειάζεται οι υποδείξεις αυτές να υιοθετηθούν από τους ίδιους τους αγρότες και παράλληλα να υπάρξει συνεχής ευαισθητοποίηση, δραστηριοποίηση και επαγρύπνηση φορέων και πολιτών, προκειμένου να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά οι σοβαρές τάσεις υποβάθμισης που παρουσιάζουν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της αγροτικής γης του νησιού.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η αναθεωρημένη Κοινή Αγροτική Πολιτική υπογραμμίζει τη σημασία της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος από τις ρυπογόνες δραστηριότητες της σύγχρονης αγροτικής παραγωγής, καθιερώνοντας την εφαρμογή οδηγιών που στοχεύουν στην αειφόρο αγροτική ανάπτυξη. Στο πλαίσιο μιας ορθής αγροτικής πρακτικής, οι κανονισμοί αυτοί απαγορεύουν και το κάψιμο της καλαμιάς. Ειδικότερα, σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, γίνεται προσπάθεια να ελεγχθεί το καταστροφικό - όπως έχει αποδειχθεί - αυτό φαινόμενο. Οι αρμόδιοι φορείς συνιστούν εναλλακτικές πρακτικές, όπως βόσκηση, κοπή, συλλογή και κομποστοποίηση της καλαμιάς, υπογραμμίζοντας την ανάγκη στενής συνεργασίας μεταξύ υπηρεσιών (νομαρχίες, Πυροσβεστική, Αγροφυλακή) και προειδοποιώντας για την επιβολή κυρώσεων.

Το κάψιμο της καλαμιάς θίγει σημαντικά ζητήματα, όπως τη βιοποικιλότητα, τις οικονομικές δραστηριότητες, τη διαχείριση του εδάφους και των τοπίων. Οι ευρωπαϊκές επιδοτήσεις δίνονται στους αγρότες ως αντιστάθμισμα της εφαρμογής πρακτικών που σχετίζονται με τα παραπάνω ζητήματα, όμως παρ' όλα αυτά στην Ελλάδα το φαινόμενο αυτό δεν εξαλείφθηκε, αλλά στην καλύτερη περίπτωση περιορίστηκε. Επομένως, είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό στους αγρότες ότι δεν είναι υπό την απειλή της στέρησης των επιδοτήσεων, τη στιγμή μάλιστα που προτείνεται η υιοθέτηση άλλων τρόπων διαχείρισης των καλαμιών που μπορεί να έχουν πολλαπλασιαστικά οφέλη για τους ίδιους, τη γη τους και το περιβάλλον ευρύτερα.

Σύγχρονα αλωνιστικά μηχανήματα μπορούν να θερίσουν, να δεματοποιήσουν και να θρυμματίσουν τις καλαμιές, οι οποίες στη συνέχεια μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως εναλλακτικές πηγές ενέργειας ή ως λίπασμα μετά από κομποστοποίηση. Προφανώς, δεν μπορεί ο καθένας να αποκτήσει τα σύγχρονα μηχανήματα, όμως, σύμφωνα με ειδικούς, τρία - τέσσερα κιλά άχυρου παρέχουν ενέργεια ισοδύναμη με ένα κιλό πετρελαίου, ενώ το κόστος για την ώρα που απαιτεί μια σύγχρονη μηχανή για να δεματοποιήσει τις καλαμιές, είναι περίπου το ίδιο με αυτό της αγοράς ενός δέματος άχυρου.

Οι καλαμιές είναι υπολείμματα καλλιέργειας με χρήσιμα θρεπτικά στοιχεία. Έτσι, οι αγρότες, με το να επαναφέρουν στο έδαφος τα πλούσια αυτά συστατικά, και τις οργανικές ουσίες του εδάφους διατηρούν, και την ωφέλιμη εδαφοπανίδα συντηρούν, και την ποιότητα της παραγωγής τους βελτιώνουν. Είναι, λοιπόν, προφανές ότι καίγοντας τις καλαμιές, οι αγρότες ουσιαστικά καίνε δικά τους χρήματα ή τους πόρους της γης τους.

Επιπλέον, οι καλαμιές συμβάλλουν στη διατήρηση των πεζουλιών / αναβαθμίδων, που είναι εξαιρετικά χρήσιμες για τη γεωργία, αλλά και για την πρόληψη διάβρωσης του εδάφους, τον έλεγχο της ποιότητας των υδάτων και του αέρα, μειώνοντας την υδατική διάβρωση και συνεισφέροντας στη βιοποικιλότητα του εδάφους, τη διατήρηση των βοσκήσιμων περιοχών αλλά και τη διαφύλαξη των χαρακτηριστικών του τοπίου.

Τέλος, οι παραγωγικοί φορείς της Λήμνου μπορούν να επωφεληθούν από παραδείγματα διαχείρισης ανάλογων καταστάσεων. Στην περιοχή των Πρεσπών της δυτικής Μακεδονίας, οι αγρότες χρησιμοποιούν τους καλαμιώνες ως ζωική τροφή, συμβάλλοντας, όπως στο παρελθόν, στη συντήρηση των υγρών λιβαδιών. Έτσι, οι αγελάδες, τα βουβάλια και τα πρόβατα που βοσκούν στην περιοχή, δημιουργούν και συντηρούν μια περιοχή όπου και η παρουσία σπάνιων πουλιών επιτρέπεται, αλλά και η αγροτική παραγωγή βελτιώνεται, αφού εκτός από τα παραδοσιακά φασόλια Πρεσπών, η περιοχή είναι πλέον γνωστή και για το βουβαλίσιο κρέας της. Εκείνο, όμως, που πρέπει να τονιστεί είναι πως οι ντόπιοι κάτοικοι, ενώ στο παρελθόν εξασκούσαν την πρακτική της καύσης των καλαμιώνων, στη συνέχεια αντιλήφθηκαν ότι η σωστή διαχείριση των καλαμιώνων δεν είναι μόνον απαραίτητη για την οικολογική ισορροπία του τόπου τους, αλλά και για τη δική τους επιβίωση και ευημερία.

Η Λήμνος είναι γνωστή για τα τοπικά της προϊόντα και σε αυτό βοηθάει πολύ το φυσικό της περιβάλλον, που πρέπει να διατηρήσει το μοναδικό του πλούτο, προς όφελος των σημερινών και μελλοντικών γενεών. Γιατί, λοιπόν, είτε από αδυναμία συμμόρφωσης ή από άγνοια, και το φυσικό περιβάλλον της Λήμνου να επιβαρύνεται, αλλά και η τοπική αγροτική, τουριστική και γενικότερα οικονομική της ανάπτυξη να γίνουν στόχοι άπιαστοι και κενοί ουσιαστικού περιεχομένου, που αποδυναμώνουν τις προοπτικές ευημερίας του νησιού;

* Ο Στέφανος Δόδουρας είναι PhD Οικονομολόγος, συνεργάτης Med-INA και μέλος της «Ανεμόεσσας».